

ภาคผนวก

1. เรื่องปางของพระพุทธรูปในศิลปะในประเทศไทย

พระพุทธรูปไทยรับแบบอย่างของปางจากพระพุทธรูปอินเดีย เมื่ออินเดียเริ่มทำศิลปะแบบคันธารราฐแล้ว บรรดาอาจารย์ในสกุลช่างต่าง ๆ ได้พยายามค้นหาหลักเกณฑ์ของแบบอย่างศิลปะมาจนถึงสมัยคุปตะ จึงได้ปรากฏมีตำราว่าด้วยแบบของศิลปะเรียกว่า "มานะสารศิลปะศาสตร์" หรือเรียกอีกอย่างว่า "ตำราศิลปะ" ตำราเล่มนี้ได้ใช้เป็นตำราสำหรับศิลปินทุกสมัย และในสมัยคุปตะก็ได้ใช้สอนในมหาวิทยาลัยนาลันทา ซึ่งอยู่ในแคว้นพิหารด้วย (1)

ในตำรานั้น ได้แบ่งแบบของพระพุทธรูปเป็น 4 แบบ เรียกตามภาษาสันสกฤตว่า สัมภังคะ, อภังคะ, ไตรภังคะ และอชธิภังคะ

สัมภังคะ คือการจัดท่าของพระพุทธรูปให้ซ้ายขวาเท่ากัน ทั้งแบบนั่งและยืน

อภังคะ คือการจัดส่วนบนของพระพุทธรูปให้บิดเอี้ยวไปทางขวาหรือซ้ายเล็กน้อย ส่วนล่างของพระพุทธรูปยังคงเดิม ไม่ได้บิดตามไปด้วย

ไตรภังคะ คือการจัดส่วนบนและส่วนล่างของลำพระองค์ให้บิดไปในทางตรงกันข้ามตั้งแต่พระบาทถึงพระโสณี

อชธิภังคะ คือการจัดท่าอภังคะให้บิดเอี้ยวมากขึ้น โดยให้ส่วนบนหรือส่วนล่างของลำพระองค์จะบิดซ้ายหรือเอี้ยวหน้าหลังก็ได้ ไม่จำกัด (2)

การจัดทำทั้ง 4 แบบนี้ จะเห็นอย่างครบครันในรูปแบบศิลปะของศาสนาพุทธมหายานและฮินดู

(1) จิตร บัวบุตร. สกุลศิลปะในพระพุทธรูปในประเทศไทย. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์และปีพิมพ์, หน้า 56.

(2) เรื่องเดียวกัน., หน้า 57.

แต่อย่างไรก็ดี ในศิลปะอินเดียสมัยคันทาราหรือที่ปรากฏมีบางต่าง ๆ ดังนี้ แล้ว กล่าวคือ มีปางสมาธิ ปางมารวิชัย ปางประทานพร ปางมหาปาฏิหารย์ ปางปรินิพพาน ปาง ลีลา (เสด็จลงมาจกดาวดึงส์) ต่อมาก็มีปางทรมานพญาวานร ปางทรมานช้างนาฬาคีรี

ศิลปะในประเทศไทยคงได้รับอิทธิพลเรื่องปางของพระพุทธรูปจากอินเดียด้วย จึงปรากฏว่าในสมัยทวาราวดีมีการทำปางแบบต่าง ๆ ดังนี้ (1)

ปางเทศนา ปางสมาธิ ปางมารวิชัย ปางมหาปาฏิหารย์ ปางปรินิพพาน ปาง บรรทม ปางเสด็จลงมาจกดาวดึงส์ ปางประทานอภัย ปางประทานพร ปางโปรดสัตว์

ในศิลปะสมัยศรีวิชัย ก็ทำปางเช่นเดียวกับสมัยทวาราวดี แต่เพิ่มปางนาคปรก ในสมัยลพบุรี ยังปรากฏพระพุทธรูปทำปางตามแบบอย่างศิลปะสมัยทวาราวดี และศรีวิชัยเช่นกัน

ในสมัยเชียงแสน เริ่มมีปางใหม่ ๆ หลายแบบ เช่น ปางมารวิชัยทั้งแบบขัดสมาธิราบและขัดสมาธิเพชร ปางอุ้มบาตร ปางประดิษฐานรอยพระบาท ปางไสยาสน์ ปางนั่งห้อยพระบาท ปางลีลา ปางเปิดโลก ปางประทับยืน ปางถวายเนตร ในสมัยสุโขทัย ทำปางต่าง ๆ เหมือนสมัยเชียงแสน แต่บางประทานอภัยมีแบบยกพระหัตถ์ทั้งสองข้างและข้างเดียว ในสมัยอยุธยาทำปางเพิ่มจากสมัยก่อนคือปางป่าเลไลยก์ ในสมัยรัตนโกสินทร์ ทำเพิ่มจากสมัยก่อน ๆ คือปางขอฝน

มาในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้โปรดฯให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสทรงคัดเลือกพุทธอิริยาบถปางต่าง ๆ สร้างเพิ่มเติมให้ครบ 40 ปาง เช่น เพิ่มปางทุกกรกิริยา ปางรับมรุษายาส ปางลอยถาด ปางทรงรับหญ้าคา ปางจงกรมแก้ว ปางประสาธน์บาตร ปางฉันทะมอ ปางประทานเอหิภิกขุอุปสมบท ปางปลงกรรมฐาน ปางอุ้มบาตร ปางกูดกัจจ ปางพระเกษราตุ ปางเสด็จลงเรือขนาน ปางนาดาวโลกนี ปางปลงพระชนม์ ปางรับอุทกัจจ ปางพระสร่งน้ำ ปางคันทาราธา ปางแสดงชราธรรม ปางสามแดงโจฬาริกนิมิต ปางรับพลมะม่วง ปางชันพระวักกลี ปางฉันทะมรุษายาส ปางสนเข็ม ปางทรงตั้งพระอัครสาวก

(1) สมพร อยู่โพธิ์. พระพุทธรูปปางต่าง ๆ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ. 2514), หน้า 5 - 6.

เป็นต้น (1)

ในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงคิดแบบอย่างพระพุทธรูปขึ้นใหม่ให้มีพุทธลักษณะคล้ายมนุษย์สามัญยิ่งขึ้นคือไม่มีพระเกตุมาลาและหม้อจิวรธรรมดา เรียกว่า พระนิรันตราย ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เลียนแบบศิลปะคันธารราฐทำเป็นพระพุทธรูปปางขอฝนและปัจจุบันได้คิดค้นพระพุทธรูปปางต่าง ๆ เพิ่มอีก รวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 50 ปาง (2)

พระพุทธรูปของไทยนั้น นอกจากจะทำปางตามแบบอย่างเดิมแล้วยังจะต้องทำแบบของพระพุทธรูปให้เป็นไปตามมหาบุรุษลักษณะหรือคัมภีร์มหาบุรุษลักษณะ ดังที่พรรณนาไว้ในปฐมสมโพธิกถา และคัมภีร์ลลิตวิสูตร สำหรับการแต่งกายและการครองผ้าก็ทำตามอย่างภิกษุในสมัยนั้น

มหาบุรุษลักษณะ มี รวมทั้งสิ้น 32 ประการดังนี้ คือ (3)

1. ผ่าพระบาทเสมอกันทั้งสองข้าง มีรูปจักรตรงกลาง ล้อมรอบด้วยรูปมงคล 108 ประการ
2. ส้นพระบาทยาว
3. ส้นพระบาทมีสีแดง
4. นิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทยาว เรียวดูจืดจาง
5. ผ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีมดจสาลี
6. นิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาททั้งห้ายาว เสมอและชิดติดกัน เป็นพืด
7. กระดูกข้อพระบาทลอยเดินเหมือนเท้าช้างแต่พระกายเปื่องบนตั้งตรง
8. ลำพระขงฆ์ เรียวดูแข็งเนื้อทราย
9. ยืนปกติพระหัตถ์ทั้งสองเหยียดลงไปถึงพระชานุ

(1) สมพร อยู่รพี. พระพุทธรูปปางต่าง ๆ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ, 2514), หน้า 3 - 10.

(2) เรื่องเดียวกัน., หน้า 11 - 12.

(3) พัทธินทร์ สุขประมุขและอื่น ๆ. รูปและสัญลักษณ์แห่งพระศากยพุทธ. (พระนคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2532), หน้า 20 - 21.

10. พระคุษะลับอยู่ในฝัก เหมือนที่ลับแห่งโรคและช้ำง
11. พระฉวีพ่องตั้งทอง
12. พระฉวีละ เอียดไรรอยมลทิน
13. พระโสมมาจั้นชุมละ เส้น
14. เส้นพระโสมมาตาสนิทจตุจสีดอกอัญชัน
15. ท่อนพระกายตั้งตรงดุจท้าวมหาพรหม
16. พระมังสาณที่เจ็ดแห่งงมีเส้นได้แก่ หลังพระหัตถ์ และหลังพระบาททั้งสองข้างพระอ้งสาทั้งสองข้างและพระศอก
17. พระอุระตั้งแผ่นหน้าอกพญาราชสีห์
18. พระปฤษฎางค์ เรียบราวแผ่นกระดาน
19. เหยียดพระกรสองข้างต่อกันยาว เท่ากับความสูงของพระวรกาย
20. พระศอกกลม พระสุรเสียงดังก้อง
21. พระชีวหามีเส้นนารสอาหารถึง 7000 เส้น เพียงอาหารแต่ะปลายก็แผ่ซ่ามทั่วพระสรีระ
22. พระหนุกกลมเหมือนคางราชสีห์หรือพระจันทร์วันเพ็ญ
23. พระทนต์บนและล่างข้างละ 20 ซี่
24. พระทนต์เป็นระ เียบยเสมอกัน
25. พระทนต์ชิดสนิทกัน
26. พระเจ้าิวสี่ข้างขาวกว่ารัศมีดาวประกายพริก
27. พระชีวหาอ่อนยาวแลบลูบถึงช่วงนาสิก ดัดถึงพระกรรณ และอาจแผ่ถึงพระนลาฎ
- 2s. พระสุรเสียงไพเราะดุจเสียงนกกการเวก
29. ดวงพระเนตรดำ
30. ดวงพระเนตรพ่องใสดังตาลูกโค
31. มีอุณาโลม (ขนระหว่างพระขนงสองข้าง) เป็นเส้นสีขาวเวียนทักษิณาวัดคือเวียนขวา

32. มีอุษณิยะคือ เศียรตอนบนสูงชันผุดจากสามัญชนหรือกะโหลกศีรษะตอนบน
โปร่งนูนขึ้น

นอกจากนั้นยังมีลักษณะเด่น ๆ อีกเช่นมีพระเกตุมาลาประภามณฑลหรือรัศมี
เหนืออุษณิยะ พระขนงยาวสุดหางพระเนตร พระโอบฐ์งามดูจแถมสรवल เส้นพระเกศาขมวด
กันหอยเวียนขวา เป็นต้น จะเห็นว่าพระพุทธรูปของอินเดียหรือของไทยก็ไม่ว่าจะสร้างพระ
พุทธรูปให้ครบตามลักษณะดังกล่าวได้

2. เรื่องของพระพิมพ์

พระพิมพ์เป็นของเก่าแก่ที่มีผู้ทำขึ้นตั้งแต่ต้นพุทธกาลหลังจากพระพุทธรูปเสด็จดับ
ขันธปรินิพพานไม่นานนัก การทำพระพุทธรูปด้วยวิธีกดด้วยแม่พิมพ์และประทับด้วยตราประทับ
พบทั้งในอินเดียและจีน และมีทั้งที่ทำจากคติความเชื่อทางพุทธหินยานและมหายาน

การทำพระพิมพ์คงมีเหตุมาจากสังเวชนียสถานของพระพุทธเจ้าทั้ง 4 ตำบล
ในอินเดีย คือ เมืองกบิลพัสดุ์ (ประสูต) พุทธคยา (ตรัสรู้) ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พาราณ
สี (ปฐมเทศนา) กุสินารานคร (ปรินิพพาน) ดังนั้นพระพิมพ์จึงเปรียบเสมือนอนุสาวรีย์ของ
สังเวชนียสถาน และเป็นทั้งเครื่องอธิบายลักษณะเฉพาะของพระพิมพ์ที่มีหลากหลายแบบ เชื่
กันว่าการทำพระพิมพ์เป็นกุศลอย่างหนึ่งสำหรับผู้ที่ไม่มีฐานะการที่จะหล่อพระด้วยสำริดและแกะ
ไม้เป็นพระพุทธรูปคงทำกันไม่ได้ จึงได้นิยมสร้างพระพุทธรูปจากก้อนดิน ด้วยเหตุนี้การทำ
พระพิมพ์จึงนิยมทำกันมากขึ้น

พระพิมพ์ในสมัยโบราณมักจะมีคำจารึกอักษรตัวเล็ก ๆ เป็นคาถาไว้ข้างบนข้าง
ข้างล่างบ้าง ซึ่งมีทั้งภาษาสันสกฤต และภาษามคธ คาถานั้นเรียกว่า คาถา "เขมมา เหตุ
ปภวา เตส เหตุ ตถาคโต เตส จ โย นิโรโรจ เอว วาที่ มหาสมณติ" มีใจความเป็น
ภาษาไทยว่าธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุพระตถาคตทรงแสดงเหตุของธรรมเหล่านั้นและความดับ
ของธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีวาตะอย่างนี้

ด้วยเหตุนี้พระพิมพ์ จึงมีความสำคัญขึ้นเป็นลำดับคือ เป็นเครื่องทำห้คนกลับใจมานับถือศาสนาเหมือนมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ เหมือนเครื่องรางของขลัง (1)

พระพิมพ์ที่พบในเมืองไทย แบ่งออกเป็นหมวดตามพระราชพงศาวดารสยาม

1. แบบพระปฐม เนื่องจากพระพิมพ์ดังกล่าวพบในบริเวณพระปฐม มักเป็นรูปมหาปาฏิหาริย์ของเมืองสาวัตถี รูปเก่าสุดทำขึ้นในราว พ.ศ. 950 - 1250 มีคาถา เขมรมา จารึกเป็นภาษาบาลี เขียนด้วยตัวอักษรคฤนที หรืออักษรขอมโบราณ

2. แบบถ้ำแหลมมลายู พระพิมพ์หมวดนี้เป็นพระพิมพ์ดินดิบเกือบทั้งหมด มีอายุประมาณ พ.ศ. 1450 - 1550 เป็นรูปพระโพธิสัตว์ฝ่ายมหายาน คาถา เขมรมา จึงเป็นภาษาสันสกฤต เขียนด้วยตัวอักษรเทวนาครี ที่ใช้ในอินเดียเหนือ

3. แบบขอม แบบนี้อยู่ในแบบเดียวกับถ้ำมลายูหรืออาจจะมียุขุใหม่กว่าก็มีการแต่งกายและการประดับพระพุทธรูปเหมือนมหายาน

4. แบบสุโขทัย มีอายุราว พ.ศ. 1750 - 1950 มักทำเป็นพระพุทธรูปปางลีลา

5. แบบอยุธยา เป็นพระพุทธรูปแบบใหม่รัตนยทุก มักทำพระพุทธรูปในท่าต่าง ๆ และจะประดิษฐานอยู่ใน ชุ่ม เรือนแก้ว

ยุคสมัยของพระพิมพ์แบบที่เก่าที่สุดคือพระอยู่คงที่ทำขึ้นจากวัดพระคงซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดลำพูน นอกจากนั้นก็มีแบบพระปฐมซึ่งเป็นฝีมือชาวอินเดียสมัยพระเจ้าคูปตะ (ประมาณปี พ.ศ. 900 - 1200) (2)

(1) ยอช เซเตศ. ตำนานพระพิมพ์. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นายกรี กรกิจวิท กรุงเทพฯ : 2513), หน้า 1 - 5.

(2) เรื่องเดียวกัน., หน้า 5 - 6.

แบบประเมินผลท้ายบทเรียน

ให้นักศึกษาทำแบบประเมินผลท้ายบทเรียน รวมทั้งหมด 100 ข้อ

คำสั่ง จงเลือกคำตอบในข้อเลือกที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. แม่น้ำสินธุอยู่ทางภาคใดของอินเดีย
 1. ภาคเหนือ
 2. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 3. ภาคใต้
 4. ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ
2. เทือกเขาวินชัยอยู่บริเวณใดของประเทศอินเดีย
 1. บริเวณภาคเหนือ
 2. บริเวณภาคกลาง
 3. บริเวณภาคใต้
 4. บริเวณภาคตะวันออก
3. ลักษณะภูมิประเทศของอินเดีย มีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางด้านศิลปะอย่างไร
 1. ทำให้มีแบบอย่างเป็นแบบตนเองมากขึ้น
 2. ทำให้ศิลปะต่างประเทศแพร่กระจายเข้าสู่อินเดียทางสายน้ำได้เท่านั้น
 3. ทำให้ยึดถือแบบอย่างเฉพาะตน ไม่รับอิทธิพลจากภายนอก
 4. ทำให้แบบอย่างที่ได้รับมาจากภายนอก พัฒนาไปอย่างช้า
4. อารยธรรมอินเดียที่เมืองใดที่มีลักษณะ เป็นเมืองหัวเลี้ยวหัวต่อทางประวัติศาสตร์
 1. มอรา
 2. อมราวตี
 3. โรมเหนือจาดาร์
 4. คาร์ชุนกรณะ
5. เมืองโรมเหนือจาดาร์ เจริญขึ้นอย่างรวดเร็วเพราะอิทธิพลของอารยธรรมใด
 1. กรีก
 2. โรมัน
 3. สุเมเรียน
 4. อิหร่าน
6. สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ไม่ได้จุดค้นพบในอารยธรรมโรมเหนือจาดาร์
 1. ศาสนสถาน
 2. พระราชวัง
 3. เครื่องทอง เครื่องเงิน
 4. เครื่องสำริด

7. ศิลปะที่เจริญขึ้นทางภาคใต้ของอินเดีย คือ
1. ศิลปะคันทาราธา
 2. ศิลปะมอราธา
 3. ศิลปะอมราวดี
 4. ศิลปะคุปตะ
8. เส้าไอโรนิค มีลักษณะเช่นไร
1. วงกลมซ้อนกันขึ้นไปเป็นหัวเส้า
 2. มีลักษณะแยกออก 2 หัวเหมือนกันหอย.
 3. ยอดเส้าทำเหมือนพุ่มใบไม้
 4. เส้าตรง ๆ ไม่มีสิ่งตกแต่ง
9. แม่น้ำกฤษณาอยู่ทางภาคใดของประเทศอินเดีย
1. ภาคเหนือ
 2. ภาคตะวันออก
 3. ภาคตะวันตก
 4. ภาคใต้
10. วิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมราวดี คือ
1. ขยายฐานให้กว้างขึ้น
 2. ฐานให้สูงขึ้น
 3. มีลวดลายเพิ่มมากขึ้น
 4. มักทำระเบียงสำหรับผู้สักการะมากขึ้นยิ่งขึ้น
11. แบบอย่างของศิลปะอินเดียอย่างแท้จริงในยุคคันทาราธา คือ
1. พระพักตร์เหมือนเทพอพอลโล พระนาสิกโด่ง
 2. พระพักตร์กลมแบน พระเกศาขมวดเป็นก้นหอย
 3. พระพักตร์เหมือนเทพอพอลโล พระเกศาขมวดเป็นก้นหอย
 4. พระพักตร์แบน พระนาสิกโด่งเหมือนศิลปะตะวันตก
12. พระพุทธรูปที่เป็นแบบแรกสุดที่มีพระพักตร์เป็นชาวอินเดียคือพระพุทธรูปในศิลปะสมัยใด
1. สมัยคันทาราธา
 2. สมัยมอราธา
 3. สมัยอมราวดี
 4. สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช
13. ยุคทองของศิลปะอินเดียเจริญขึ้นในระหว่างพุทธศตวรรษที่เท่าใด
1. ที่ 3-5
 2. ที่ 5-7
 3. ที่ 7-9
 4. ที่ 9-11

14. มหาวิทยาลัยนาลันทานอินเดีย

1. เป็นมหาวิทยาลัยแห่งพุทธศาสนา
2. เป็นมหาวิทยาลัยแห่งศาสนาพราหมณ์
3. เป็นมหาวิทยาลัยแห่งศาสนาเชน
4. เป็นมหาวิทยาลัยแห่งศาสนาอิสลาม

15. พระพุทธรูปสมัยคุปตะของอินเดีย

1. มีความงามอย่างเรียบง่าย แต่รูปประติมากรรมหนักทึบ
2. มักนิยมท่อมคลุมพระอังสาสองข้าง จีวรเป็นริ้ว เป็นพระพุทธรูปกรีก
3. ขมวดพระ เกศาวนขวา นิยมท่อมเฉียง เปิดพระอังสาซ้าย จีวรเป็นริ้ว
4. นิยมแสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงเป็นทั้งพระมหากษัตริย์และ เทวดา

16. พระพุทธรูปยุคทองของอินเดีย เริ่มเสื่อมลง

1. หลังพุทธศตวรรษที่ 12
2. หลังพุทธศตวรรษที่ 13
3. หลังพุทธศตวรรษที่ 14
4. หลังพุทธศตวรรษที่ 15

17. ศาสนสถานในศิลปะคุปตะ

1. ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์อย่างมาก
2. นิยมสลักรูปเข้าไปในภูเขา
3. นิยมสร้างสถูปเป็นพื้น
4. นิยมทำหลังคาเป็นชั้น ๆ

18. ภาพเขียนในสมัยคุปตะ

1. เมื่อทำภาพ 3 มิติ ช่างนิยมทำภาพที่อยู่ใกล้ใหญ่และอยู่ไกลเล็กลง
2. เมื่อทำภาพ 3 มิติ ช่างนิยมทำเป็นภาพซ้อน ๆ กันขึ้นไป
3. เมื่อทำภาพ 3 มิติ ช่างนิยมทำภาพที่ต้องการเน้นให้ใหญ่เป็นพิเศษ
4. เมื่อทำภาพ 3 มิติ ช่างนิยมแบ่งภาพออกเป็นช่วง ๆ

19. เมื่อประติมากรรมและภาพเขียนในศิลปะคุปตะเสื่อมลงแล้ว
1. นิยมเพิ่มรายละเอียดและเครื่องประดับมากขึ้น
 2. นิยมใช้สีสดใสและหลายสีมากยิ่งขึ้น
 3. นิยมทาสีภาพเคลื่อนไหวมากยิ่งขึ้น
 4. นิยมเพิ่มตัวบุคคลในภาพมากขึ้น
20. ลักษณะพิเศษของศิลปะปาละ-เสนะ คือ
1. ประติมากรรมหนักทึบ งามมีความงามแต่อย่างใด
 2. ประติมากรรมมักมีแผ่นหลังประกอบ
 3. ประติมากรรมตั้งอยู่บนฐานที่สูงชัน
 4. ประติมากรรมมีรูปอวามอ้วนชายสังขมาผิวขาวจรดพระนาภี
21. ศิลปะอิสลามเจริญขึ้นในอินเดียระหว่างพุทธศตวรรษที่เท่าใด
1. ที่ 7-9
 2. ที่ 9-11
 3. ที่ 11-14
 4. ที่ 18-23
22. ศิลปะของอินเดียสมัยใดที่ไม่มีนิยมทาสีรูปเคารพ
1. สมัยคุปตะ
 2. สมัยหลังคุปตะ
 3. สมัยปาละ-เสนะ
 4. สมัยอิสลาม
23. ศิลปะของไทยยุคแรกเริ่มคือศิลปะสมัยใด
1. สมัยทวาราวดี
 2. สมัยศรีวิชัย
 3. สมัยลพบุรี
 4. สมัยเชียงแสน
24. ศิลปะยุคสุดท้ายของไทยคือศิลปะสมัยใด
1. สมัยทวาราวดี
 2. สมัยสุโขทัย
 3. สมัยอยุธยา
 4. สมัยรัตนโกสินทร์

25. ศิลปะสมัยทวารวดีเป็นศิลปะที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของศาสนาใด
1. ศาสนาพราหมณ์
 2. ศาสนาฮินดู
 3. ศาสนาพุทธมหายาน
 4. ศาสนาพุทธหินยาน
26. ยุคทองของพระพุทธรูปไทยคือสมัยใด
1. สมัยทวารวดี
 2. สมัยศรีวิชัย
 3. สมัยลพบุรี
 4. สมัยสุโขทัย
27. พระพุทธรูปนาคปรกเริ่มทำในสมัยใด
1. สมัยมอญ
 2. สมัยอมราวดี
 3. สมัยคุปตะ
 4. สมัยปาละ-เสนะ
28. พระพุทธรูปขัดสมาธิเพชร คือ
1. พระพุทธรูปที่นั่งในท่าขัดสมาธิ เห็นฝ่าพระบาททั้งสองข้าง
 2. พระพุทธรูปที่นั่งในท่าขัดสมาธิ เห็นฝ่าพระบาทข้างเดียว
 3. พระพุทธรูปปางมารวิชัย ขัดสมาธิเห็นฝ่าพระบาทสองข้าง
 4. พระพุทธรูปปางมารวิชัย ขัดสมาธิเห็นฝ่าพระบาทข้างเดียว
29. พระพุทธรูปที่ปรากฏครั้งแรกของไทย ได้รับอิทธิพลจากศาสนาใด
1. ศาสนาพราหมณ์
 2. ศาสนาพุทธหินยาน
 3. ศาสนาพุทธมหายาน
 4. ศาสนาฮินดู
30. พระพุทธรูปทวารวดียุคแรกได้รับอิทธิพลของศิลปะใด
1. ศิลปะอมราวดี คุปตะ หลังคุปตะ
 2. ศิลปะขอมแบบบาปวน
 3. ศิลปะพื้นเมือง
 4. ศิลปะอิสลาม
31. วัฒนธรรมของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์แสดงออกมาในรูปใด
1. ภาษา
 2. อักษร
 3. ศิลปกรรม
 4. เพลงร้อง

32. สมัยหินกลางหมายถึง

1. ยุคสมัยหนึ่งของสมัยก่อนประวัติศาสตร์
2. สมัยกลางของสมัยก่อนประวัติศาสตร์
3. สมัยที่คนนิยมหินรู้จักใช้หินเป็นอาวุธ
4. สมัยที่คนสมัยหินรู้จักใช้เหล็กเป็นอาวุธ

33. จิตรกรรมในสมัยโบราณมักพบ

1. ตามถ้ำ
2. ตามแผ่นจารึก
3. ตามฐานพระพุทธรูป
4. ตามแผ่นหิน

34. ประติมากรรมของคนสมัยหินนั้นมักแสดงออกถึงสิ่งใด

1. ความต้องการให้ฝนตกตามฤดูกาล
2. ความมีบุตรหลานมากมาย
3. ความมั่งมีศรีสุข
4. ความอุดมสมบูรณ์

35. Dolmens คือสิ่งใด

1. หินตั้ง
2. ไร่หิน
3. หินตั้งเป็นวงกลม
4. หินตั้งเป็นแถวขนาน

36. หุบเขามานาต้าของอินเดียมีความสำคัญ คือ

1. เป็นแหล่งพบภาพเขียนที่เก่ามากที่สุด
2. เป็นแหล่งที่มีทิวทัศน์สวยงามมากที่สุด
3. เป็นแหล่งที่พบขวานหินมากที่สุด
4. เป็นแหล่งที่พบภาชนะที่ทำด้วยโลหะมากที่สุด

37. ภาพเขียนที่ผนังถ้ำเขียนขึ้นเพื่อสิ่งใด

1. เพื่อเป็นสิ่งที่เตือนใจที่ตนเคยพบเห็นมาก่อน
2. เพื่อแสดงออกถึงแรงบันดาลใจจากความงามนั้น ๆ
3. เพื่อใช้สอนชนรุ่นหลัง
4. ถูกทั้ง 3 ข้อ

38. ศิลปกรรมรุ่นแรกสุดของคนก่อนประวัติศาสตร์

1. รูปคน
2. รูปสัตว์
3. รูปฝ่ามือ
4. รูปป่าเขา

39. บ้านเชียงเป็นสถานที่รู้จักทั่วไปเพราะ

1. เป็นแหล่งที่เจริญ มีวิวัฒนาการสวยงามที่สุด
2. เป็นแหล่งที่มีโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์มากที่สุด
3. เป็นแหล่งที่มีผู้ก่อการร้ายมากที่สุด
4. เป็นแหล่งที่พบเครื่องมือหินมากที่สุด

40. ลักษณะพิเศษของภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์คือ

1. มักนิยมเน้นสิ่งที่มีความหมายต่อพวกเขา
2. มักนิยมเขียนด้วยสีดำ
3. มักนิยมเขียนตัดเส้นด้วยสีดำ
4. มักนิยมเขียนด้วยสีหลาย ๆ สี

41. แบบอย่างของศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศไทยในแถบเอเชียอาคเนย์เป็นไปตามแบบอย่างประเทศไทย

1. เขมร
2. อินเดีย
3. จีน
4. มาเลเซีย

42. ทิวเขาหิมาลัยอยู่ทางทิศใดของประเทศไทย

1. ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ทิศตะวันตก
3. ทิศเหนือ
4. ทิศใต้

43. แบบอย่างของศิลปะอินเดียได้กลายจากอิทธิพลของแบบอย่างศิลปะต่างชาติเป็นแบบอย่างของศิลปะอินเดียอย่างแท้จริงเพราะ
1. ทิวเขาหิมาลัยขวางกั้นความเจริญจากภายนอก
 2. ภูมิประเทศมีทิวเขามากมายขวางกั้นความเจริญจากภายนอก
 3. ช่างอินเดียมีความสามารถพิเศษในการดัดแปลงแบบอย่างศิลปะต่างชาติเป็นศิลปะอินเดียอย่างแท้จริง
 4. ถูกทั้งข้อ 2 และข้อ 3
44. ศิลปกรรมรุ่นแรกของอินเดียปรากฏมีอิทธิพลของ
1. ศิลปะอียิปต์
 2. ศิลปะเมโสโปเตเมีย
 3. ศิลปะเขมร
 4. ศิลปะจีน
45. วัฒนธรรมมohenjo-daro และฮารัปปาเจริญขึ้นแถบลุ่มแม่น้ำ
1. คงคา
 2. ยมนา
 - 3.สินธุ
 4. กฤษณา
46. ข้อใดเกี่ยวข้องกับอารยธรรมฮินดูยุคกลาง
1. ลุ่มแม่น้ำสินธุ
 2. พวกอารยัน
 3. นิยมบูชาวีรบุรุษ
 4. มุสลิม
47. ศิลปกรรมของอินเดียเกี่ยวข้องกับสิ่งใด
1. ชีวิตความเป็นอยู่
 2. ศาสนา
 3. วัฒนธรรม
 4. ประเพณี
48. ศิลปะอินเดียเสื่อมลงเพราะเหตุใด
1. ภูมิประเทศมีทิวเขามากเกินไป
 2. สังคมอินเดียมีกฎเกณฑ์และข้อบังคับมากเกินไป
 3. อิทธิพลของศิลปะต่างชาติมากเกินไป
 4. ชาวอินเดียไม่เชี่ยวชาญงานศิลปะ

49. ศิลปะใดที่เข้ามามีอิทธิพลต่อศิลปะอินเดียถึง 2 ครั้ง
1. ศิลปะ เมโสโปเตเมีย
 2. ศิลปะอิหร่าน
 3. ศิลปะกรีก
 4. ศิลปะโรมัน
50. ศิลปกรรมที่พบมากที่มณฑลจอร์เจียและฮาร์ปปา คือ
1. เครื่องมือหิน
 2. หม้อดินเผา
 3. ตราประทับที่ทำด้วยหินสบู่
 4. ขากพระราชวังโบราณ
51. การเรียนวิชาศิลปะวิจัักษณ์มุ่งสร้างสรรค์ในเรื่องใด
1. มีความรักต่อกัน
 2. มีศีลธรรม
 3. ขาบขั้ทางสุนทรียรส
 4. ช่วยเหลือสังคม
52. ความงามของศิลปะไทยสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสิ่งใด
1. ประโยชน์ใช้สอย
 2. ศาสนา
 3. บูชาธรรมชาติ
 4. มีรสนิยมดี
53. ศิลปะมีความใกล้ชิดกับมวลมนุษย์ตามข้อใด
1. เป็นที่เคารพบูชา
 2. เกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจ
 3. ในชีวิตประจำวัน
 4. ทำให้มีอารมณ์อ่อนไหว
54. ศิลปะเพื่อประโยชน์ใช้สอย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอะไร
1. ศิลปะประทับใจ
 2. ศิลปะโรมแนติก
 3. ศิลปะประยุกต์
 4. ศิลปะอนารยะ
55. ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ใช้สอยมีจุดมุ่งหมายอย่างไร
1. ให้ความสุขทางกาย
 2. ให้ความศรัทธากับมวลมนุษย์
 3. ให้ความสงบทางใจ
 4. ให้ความสุขทางจิต

56. ความซาบซึ้งงานทางอารมณ์คืออะไร

1. ความงามขององค์ประกอบศิลปะ
2. ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
3. รู้สึกสะเทือนใจ
4. เกิดความบันเทิง

57. ศิลปะในข้อใดเป็นผลงานสูงสุดของมนุษย์

1. ศิลปะเพื่อชีวิต
2. ศาสนศิลปะ
3. ศิลปะประยุกต์
4. ศิลปะถ้ำ

58. ศิลปะจีนในสมัยราชวงศ์ซ้องนิยมเขียนภาพตามข้อใด

1. ภาพสงคราม
2. ภาพฝ่ามืออันดำ
3. การดำเนินชีวิตในสังคม
4. ภาพภูมิประเทศ

59. ข้อใดเกี่ยวข้องกับความซาบซึ้งทางพุทธิปัญญา

1. ประติมากรรมศิลปะทวาราวดี
2. ชาวนาเก็บข้าวรวงพล่นของมิลเลต์
3. ภาพเหมือนของ ศ. ศิลป์ พีระศรี
4. ดินที่แฉววาวด้วยดวงดาวของพานโก๊ะ

60. จินตนาการเหนือความจริงของศิลปะไทยคืออะไร

1. กำไล ขวานหิน หม้อต้มเนื้อสัตว์
2. กิรี มกร นกยูง
3. ทะเล ท้องฟ้า
4. เทวาลัย

61. ข้อใด ไม่ถูกต้อง

1. กิจกรรมสร้างสรรค์ของมนุษย์คือศิลปะ
2. ศิลปะเป็นสมบัติส่วนบุคคล
3. งานศิลปะมาจากสิ่งอภุศลหรือทุศีล
4. เข้าใจศิลปะต้องเข้าใจธรรมชาติ

62. เขียวชนที่คุ้นเคยกับศิลปกรรมอันงดงามจะมีลักษณะอย่างไร

1. ชอบวาดรูป
2. มีความคิดอ่านสุขุม
3. มีทักษะในการพูดจาอ่อนหวาน
4. ชอบแสดงออก

63. ข้อใดเกี่ยวข้องกับวิจิตรศิลป์

1. ภาพเทพชุมนุม ผนังโบสถ์วัดคงคาราม
2. ลายจาหลักหิน ปราสาทหินพิมาย
3. พระราชวังบางปะอิน
4. พระพุทธรูปสมัยอุทอง

64. ข้อใดมิใช่วิจิตรศิลป์

1. มงกุฎของพระนางวิคตอเรีย
2. พระพิมพ์ดินดิบ สกุลช่างกำแพงเพชร
3. ลายปูนปั้น หอไตรวัดศาลาปูน
4. ภาพพิมพ์ของศิลปินญี่ปุ่น

65. ข้อใดคือการถ่ายทอดตามความรู้สึกด้วยใจ

1. นามธรรม
2. เหมือนจริง
3. ตัดทอน
4. หุ่นนิ่ง

66. ข้อใดคือศิลปะประยุกต์

1. ต่างรูปดาว
2. ภาพพิมพ์ลายพฤกษา
3. พระพิมพ์สมัยอยุธยา
4. ลายปูนปั้นสมัยอยุธยา

67. เพราะเหตุใดศิลปินมองสิ่งเดียวกันจึงให้ความรู้สึกจากสิ่งบันดาลใจไม่เหมือนกัน

1. ขาดความบันดาลใจจากธรรมชาติ
2. รสนิยมของบุคคลย่อมต่างกัน
3. ศิลปินขาดอารมณ์สะเทือนใจ
4. ภาพเหมือนจริงให้ความนึกคิดแปลกใหม่

68. ข้อใดมิใช่การแสดงออกตามความเป็นจริง

1. ภาพ "พระอาทิตย์" ของ ถวัลย์ ดัชนี
2. ภาพเหมือนของโรมานอลิซา
3. รูปปั้นย่าเหล
4. อนุสาวรีย์ทหารอาสา

69. ลักษณะพิเศษของภาพเขียนสมัยโบราณ

1. เขียนได้สวยงามเหมือนสมัยใหม่
2. รู้จักใช้สีหลากหลายสี
3. นิยมเขียนภาพซ้อน ๆ กันขึ้นไป
4. นิยมเขียนภาพไกล ๆ

70. ภาพสามมิติมีลักษณะอย่างไร

1. แบนราบเหมือนแผ่นผ้าใบ
2. มีความลึกในภาพ
3. ประกอบไปด้วยพื้นผิวมัน
4. กดโค้งไปมาและมีเส้นตัด

71. งานจิตรกรรมฝาผนังไทยมีลักษณะตามข้อใด
1. ภาพมีความกว้างยาวไม่เท่ากัน
 2. มีระยะใกล้และไกล
 3. ภาพสองมิติ
 4. มุมต่ำ
72. เส้นที่ให้ความรู้สึกมั่นคงจริงจังคืออะไร
1. เส้นตั้ง
 2. เส้นตัดกัน
 3. เส้นเฉียง
 4. เส้นนอน
73. ถ้าภาพวาดชาติชีวิตจิตใจ ภาพนั้นจะดูเศร้า หมายถึงเส้นที่มีลักษณะอย่างไร
1. เส้นโค้งลงสู่พื้นดิน
 2. เส้นตั้งตัดกัน
 3. เส้นโค้งเป็นวงกลม
 4. เส้นเฉียงเป็นรูปกรวย
74. "เส้น" ในศิลปกรรมไทย ศิลปินได้รับแรงบันดาลใจจากอะไร
1. ธรรมชาติ
 2. ความสำนึกบาป
 3. สงคราม
 4. ความเชื่อในเทพเจ้า
75. รูปที่มีแสงสว่างส่องด้านข้าง ด้านที่โดนแดดจะเกิดน้ำหนักอะไร
1. คราม
 2. เทา
 3. ดำ
 4. ขาว
76. ค่าของความแตกต่างที่เกิดจากแสงและเงาคืออะไร
1. จุด
 2. ความเข้ม
 3. รูปร่าง
 4. รูปทรง
77. รูปทรงที่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนและมีโครงสร้างคืออะไร
1. อินทรีयरูป
 2. เรขาคณิต
 3. อิสระ
 4. ถูกทุกข้อ

78. ข้อใดที่เกี่ยวข้องกับรูปทรงเรขาคณิต
1. ลายหม้อศิลปะบ้านเชียง
 2. ผ้าจีนลายน้ำไหลจากจังหวัดน่าน
 3. เศียรพระพรหมจักษุหลักหินทราย ศิลปะลพบุรี
 4. ลายทิวทัศน์
79. สีกลมกลืนคือข้อใด
1. สีแดง และ ม่วง
 2. สีส้ม และ เขียว
 3. สีเหลือง และ น้ำเงิน
 4. สีขาว และ เทา
80. รูปทรงสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนให้ความรู้สึกแก่ผู้ชมอย่างไร
1. บางเบา
 2. เป็นกลาง
 3. หวาน
 4. ถูกทุกข้อ
81. รูปโฆษณาสินค้า รูปถ่ายดารารายภาพยนตร์ เป็น
1. จิตรกรรม
 2. ประติมากรรม
 3. นิเทศศิลป์
 4. ศิลปะประยุกต์
82. เพราะเหตุใดเส้นจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญใน"ทิศทาง"
1. สื่อความรู้สึกได้
 2. เกี่ยวข้องกับความเชื่อถือ
 3. สร้างความขัดแย้ง
 4. สร้างความกลมกลืน
83. สีที่กลมกลืนกันของสีน้ำตาลคืออะไร
1. เนื้อ ไร่คแดง น้ำตาลเข้ม
 2. กาแฟ แดงส้ม กรมท่า
 3. ครีม สีกระสอบ กาแฟ
 4. น้ำตาลอ่อน ม่วงแดง เขียว
ใบหญ้า
84. สีตรงข้ามคือข้อใด
1. เทา ดำ
 2. น้ำตาลเข้ม แดง
 3. สีฟ้าดิบ น้ำตาล
 4. น้ำเงิน ส้ม